

Бічук Л.А. (м. Донецьк)

**ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА
ОБОВ'ЯЗКІВ НЕПОВНОЛІТНІХ**

В розрізі вивчення проблем становлення правової держави заслуговує на увагу питання правового визначення майнових прав та обов'язків неповнолітніх. Воно актуальне, бо саме у нових соціально-економічних умовах України неповнолітні частіше почали ставати володарями різного цінного майна (приватизованих квартир та будинків, цінних паперів, засобів виробництва приватних підприємств), після смерті батьків – засновників підприємств та інш.

Майнові права та обов'язки неповнолітніх є їх суб'єктивними цивільними правами та обов'язками, тобто, як зазначено цивілістами щодо суб'єктивного цивільного права та суб'єктивного цивільного обов'язка, юридично забезпеченою мірою можливої поведінки уповноваженої особи та юридично обумовленою мірою необхідної поведінки зобов'язаної особи в цивільному правовідношенні [1].

Майнові права та обов'язки неповнолітніх, згідно з чинним Кодексом про шлюб та сім'ю України, визначені як права батьків та дітей на майно (глава 11 "Права батьків і дітей на майно", ст.ст.77-79) та як аліментний обов'язок батьків та дітей (глава 12 "Аліментні обов'язки батьків і дітей", ст.ст.80-94). Таке визначення майнових прав та обов'язків відбувається ще з часів колишнього СРСР, бо згаданий вище Кодекс приймався саме в цей період. В такому вигляді вони граплялися тільки в Кодексі про шлюб та сім'ю Української РСР. В аналогічних кодексах союзних республік не було статей щодо права батьків та дітей на майно. В цивілістичній літературі колишнього СРСР В.Ф. Чигіра відмічав про вказану відмінність Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР як позитивне правове явище. Але відсутність спеціальних правових норм, регулюючих майнові відносини між батьками та дітьми, в кодексах про шлюб та сім'ю інших союзних республік не позначалася на вирішенні тих чи інших питань, зазначав він, бо в цих союзних республіках майнові відносини між батьками та дітьми регулювалися цивільним законодавством [2].

Цивілістична література колишнього СРСР показує, що у всіх союзних

республіках майнові права та обов'язки батьків та дітей розглядалися як права на майно та одержання аліментів. Право на майно ґрунтувалося на принципі роздільності майна батьків і дітей. Це означало, що при житті батьків діти не мали права на їх майно, рівно як і батьки не мали права на майно дітей при їх житті. Це положення не стосувалося права на майно членів колгоспного двору, бо особливістю відносин між батьками і дітьми як членами колгоспного двору було те, що діти мали право на майно колгоспного двору нарівні зі своїми батьками та іншими його членами. Право на одержання аліментів ґрунтувалося на обов'язку батьків по утриманню своїх неповнолітніх дітей [3].

Аналогічний підхід до визначення майнових прав та обов'язків неповнолітніх спостерігається і в законодавствах колишніх зарубіжних соціалістичних країнах. Ґрунтування тут майнових відносин між батьками та дітьми теж будувалося на принципі роздільності майна батьків і їх неповнолітніх дітей. Наприклад, ст.ст. 101-105 Сімейного і опікунського кодексу Польської Народної Республіки свідчать, що батьки мають право тільки управляти майном дітей, а після припинення управління обов'язково повині віддати дитині або її законному представнику майно, яким вони управляли [4]. Такі стосунки по відношенню до майна між батьками та дітьми були передбачені і в Болгарській Народній Республіці, в Угорській Народній Республіці, в Німецькій Демократичній Республіці, в Соціалістичній Республіці Румунії, в Чехословацькій Соціалістичній Республіці, в Соціалістичній Федеративній Республіці Югославії [5].

У проекті Цивільного Кодексу (ЦК) України теж пропонується визначити майнові права та обов'язки неповнолітніх як права батьків та дітей на майно (глава 91, ст.ст.1368-1370 "Права батьків і дітей на майно") та як аліментний обов'язок батьків та дітей (глава 92, ст.ст.1371-1392 "Аліментні обов'язки батьків і дітей"). В такому визначенні є свої позитивні сторони та недоліки. Позитивним є те, що має місце відповідне правове визначення майнових прав та обов'язків неповнолітніх. Крім того, визначення ґрунтується на гуманних принципах: роздільність майна батьків та дітей і надання батьками своїм неповнолітнім дітям утримання до досягнення повноліття. Негативним є, насамперед, те, що майнові права та обов'язки неповнолітніх визначаються як права батьків та дітей, а не окремо дітей. Саме таким визначенням норма, яка пропонується в проекті, не може відповідати новим соціально-економічним умовам, бо наша держава є учасницею ряду конвенцій з прав людини, в яких людина, в тому числі і неповнолітня, проголошується як особистість, якій притаманно мати відповідні права. В

літературі вже висловлювалась думка, що законодавство про сім'ю та дітей повинно містити певні міжнародні норми або відповідати їм [6].

В сучасній цивілістичній літературі висловлюються різні погляди щодо того, якими повинні бути майнові права неповнолітніх. Наприклад, на підставі аналізу законодавства Російської Федерації М. Мизинцев висловив точку зору про те, що майнові права неповнолітніх повинні складатися із трьох блоків: 1) право дитини на одержання утримання від батьків та інших осіб; 2) право власності на майно, що належить дитині; 3) право спадкоємства майна [7]. В Україні, за І.В. Жилінковою, це право неповнолітніх на майно; право на одержання утримання від своїх батьків; право на належне управління майном зі сторони батьків, бо, зазначала вона, на протязі багатьох років в цивілістичній літературі питання про майнові права неповнолітніх зводились до права дитини на одержання аліментів, та і то в першу чергу як обов'язок батьків по виплаті коштів на утримання дитини [8].

Але, як уявляється, майнові права та обов'язки неповнолітніх в Цивільному кодексі України доцільно визначити ширше, із збереженням принципів роздільності майна батьків та дітей та наданням батьками своїм неповнолітнім дітям утримання, а саме:

майнові права неповнолітніх: 1) право на майно; 2) право на одержання утримання (аліментів) від батьків чи інших осіб, які зобов'язані на це чинним законодавством; 3) право на одержання утримання (державної допомоги) від держави у випадках, передбачених чинним законодавством;

майнові обов'язки неповнолітніх: 1) обов'язок по утриманню майна, що належить неповнолітньому; 2) обов'язок по відшкодуванню шкоди, заподіяної неповнолітніми.

Право неповнолітніх на майно виникає із права власності (тобто речових прав) та із права володіння і користування чужим майном (тобто інших речових прав), бо зустрічається у відношенні: а) одержання майна внаслідок здійснення цивільно-правових угод (дарування, купівлі-продажу, міни, спадкоємства і т.ін.); б) одержання майна при приватизації об'єктів державної власності; в) одержання доходів від знаходження майна неповнолітніх в цивільному обігу (доход підприємств, дивіденди від цінних паперів, плата за користування майном по договору майнового найму та інше); г) одержання коштів, що дають результати праці, інтелектуальної або підприємницької діяльності неповнолітнього (заробітна плата, стипендія, авторський гонорар та інше); д) володіння та користування житловим приміщенням, що належить на праві власності батькам

неповнолітнього; с) володіння і користування майном батьків при сумісному з ними проживанні [9].

Право на одержання утримання (аліментів) від батьків чи інших осіб, які зобов'язані на це чинним законодавством, виникає із конституційного обов'язку батьків по утриманню неповнолітніх, бо неповнолітні в силу своєї непрацездатності не мають можливості самостійно забезпечити себе в харчуванні, одязі, лікуванні, одержанні освіти та іншому.

Право неповнолітнього на одержання допомоги (утримання) з боку держави знаходить свою реалізацію в призначенні та виплаті на неповнолітніх пенсій на випадок втрати годувальника та різних видів державних допомог (допомоги одинокій матері; допомоги на дітей, що знаходяться під опікою та піклуванням; допомоги на період розшуку батьків (одного із батьків), що ухиляються від сплати аліментів та інші). І хоч норми, які регулюють це право, віднесені до права соціального забезпечення, саме право неповнолітніх на одержання допомоги (утримання) з боку держави слід вважати цивільним, бо, по-перше, воно носить майновий характер, по-друге, в правовідносинах, в яких реалізується це право неповнолітнього, держава в якості зобов'язальної особи бере на себе у випадках, вказаних в законі, виконання обов'язку батьків (одного із батьків) по утриманню своїх неповнолітніх дітей.

Обов'язок по утриманню майна ґрунтується на праві неповнолітнього на майно, як і любого володаря або користувача. У діючому законодавстві до цього часу не передбачалося, щоб неповнолітні несли витрати по утриманню свого майна, якщо воно цього вимагає. Але якщо при формуванні стосунків між батьками та дітьми щодо належного їм майна покладено принцип роздільності майна батьків та дітей, то цей принцип повинен мати значення і при вирішенні питання щодо утримання майна неповнолітніх.

Майновий обов'язок по відшкодуванню шкоди, заподіяної неповнолітніми, слід розглядати як особливий майновий обов'язок. Його виконання пов'язано з наявністю у неповнолітнього відповідного обсягу дієздатності (деліктоздатності).

Таким чином, якщо в Цивільному Кодексі України відбудеться визначення майнових прав та обов'язків неповнолітніх запропонованим нами чином, то це дасть змогу чітко сформулювати уяву про них не тільки для неповнолітніх, але й для їх батьків, усиновителів, опікунів і піклувальників та буде відповідати вимогам міжнародних актів, а саме Конвенції про права дитини.

Література:

1. Боброва Д.В., Дзера О.В., Кузнецова Н.С., Підпригора О.А. та інші. Цивільне право. Частина перша. – К.: Вентурі, 1997. – С. 56-57; Пушкин А.А., Самойленко В.М. Гражданское право Украины. Часть 1. – Х.: Основа, 1996. – С.69.
2. Борзова К.А., Годунов В.Н., Левый В.В., Мещкова Н.Н. и др. Советское семейное право/ Под редакцией Чигира В.Ф. – Минск: Университетское, 1989. – С.160.
3. Белякова А.М., Ворожейкин Е.М. Советское семейное право. – М.: Юридическая литература, 1974. – С.226-245; Матвеев Г.К. Советское семейное право. – М.: Юридическая литература, 1985. – С.158-167; Масевич М.Г. Права и обязанности родителей и детей. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1962. – С.39-57; Маслов В.Ф., Пушкин А.А. Советское семейное право. – К.: Головное издательство издательского объединения "Вища школа", 1981. – С.142-160; Свердлов Г.М. Советское семейное право. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1968. – С.207-219; Рясенцев В.А. Семейное право. – М.: ВЮЗИ, 1948. – С.36-42; Чигира В.Ф. Вказ. Праця. – С.160-178.
4. Семейный и опекунский кодекс Польской народной республики, утвержденный Законом от 25 февраля 1964 года (перевод Кофмана И.М./под редакцией Грингольца И.А.). – М.: Прогресс, 1967.
5. Ворожейкин Е.М. Семейное право зарубежных европейских социалистических стран. – М.: Прогресс, 1979. – С.64-65, 113, 158, 269, 309.
6. Головатий М.Ф. Передмова/Законодавство України про шлюб, сім'ю та молодь// Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1997. – №5. – С.17.
7. Мизинцев Н. И. Имущественные права ребенка // Закон. – 1997. – №11. – С.90.
8. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи. – Х.: Ксилон, 2000. – С.262.
9. Там само. – С.261.

Бондарев Е.М. (м. Дніпропетровськ)

МІСЦЕ ГЕОГРАФІЧНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Задоволення постійно зростаючих потреб людей цілком залежить від систематичного поліпшення якості продукції, що випускається підприємствами. Досягнення цієї мети вимагає пошуку нових шляхів і додаткових резервів. Серед факторів, що можуть сприяти підвищенню якості продукції, можна назвати зазначення походження товарів. Однак, як показує вивчення зазначення місця походження товарів, даний фактор може впливати на рішення поставленої задачі тільки у випадку забезпечення правової охорони зазначення місця походження товарів.

Проблемі необхідності охорони географічних зазначень походження товару приділяється увага в працях теоретиків в області промислової

Гуманітарний університет "Запорізький інститут державного та
муніципального управління"

**СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ**

Колективна монографія

Наука і освіта
Дніпропетровськ
2001

Рекомендовано до видання Вченою Радою Гуманітарного університету
“Запорізький інститут державного та муніципального управління”.

Рецензенти:

А.М. Запорожець, доктор юридичних наук, професор;
В.Г. Лукашевич, доктор юридичних наук, професор;
Л.Ю. Мельник, доктор економічних наук, професор.

За редакцією:

доктора юридичних наук, професора Н.І. Титової;
кандидата юридичних наук, доцента П.В. Хряпінського;
кандидата економічних наук, доцента М.Х. Корецького;
кандидата історичних наук, доцента В.М. Северинюка.

**С 76 Становлення правової держави в Україні: проблеми та шляхи
вдосконалення правового регулювання: Колективна монографія
(В.В. Жук, Е.Ю. Ільченко, В.В. Снегірьов та ін. – Дніпропетровськ:
Наука і освіта, 2001. – 128 с.
ISBN 966-7191-36-2**

Пропоноване видання вміщує праці теоретичного і прикладного спрямування з різних галузей та проблем юридичної науки: теорії та історії держави і права, практики сучасного державотворення, управління, цивільного, трудового, аграрного та кримінального права, кримінального процесу і криміналістики. До книги увійшли доповіді учасників науково-практичної конференції “Становлення правової держави в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення правового регулювання”, що відбулась 8 грудня 2000 року у Гуманітарному університеті “ЗІДМУ”.
Розраховано на фахівців, аспірантів, студентів, практичних працівників.

ББК 67(4 Укр)

ISBN 966-7191-36-2

© Гуманітарний університет “Запорізький
інститут державного та муніципального
управління”, 2001
© Колектив авторів, 2001

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Жук В.В. ЛИТОВСКИЕ СТАТУТЫ КАК ПАМЯТНИКИ УКРАИНСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА	4
Ильченко Е.Ю. ПРИНЦИПЫ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА	9
Снетірьов В.В. ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНЫХ ДЕРЖАВ.....	13
Чуваков О. А., Семенюта А. СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	18

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Грибанова М.А. ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА	25
Васюков Г. Г. КОНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	28
Лочман Я.О. ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	35

ЦИВІЛЬНЕ, СІМЕЙНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

<u>Бічук Л.А. ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ НЕПОВНОЛІТНІХ .....</u>	<u>41</u>
Бондарев Е.М. МІСЦЕ ГЕОГРАФІЧНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	45
Демиденко К.С. ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ НОВОГО ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	51
Иваненко Г.В. К ВОПРОСУ О ПРАВОВОМ ПОЛОЖЕНИИ НЕЗАКОННОРОЖДЕННЫХ ДЕТЕЙ	54
Корецький М.Х. ПРАВО ВЛАСНОСТІ ЯК СУКУПНІСТЬ РІЗНИХ ПРАВОЧИННОСТЕЙ	57
Сальникова З.В. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.....	60
Цікало В.І. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗОВОЇ ДАВНОСТІ	63

ТРУДОВЕ, АГРАРНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Васильєва О.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	68
Жоравович Д. О. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ.....	71
Потопахина О.Н. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ ОБ ОХРАНЕ ТРУДА.....	75
Сергеева С.М. ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ: КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ	79
Філатова В.К. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗЕМЛІ В СУЧАСНОМУ АГРАРНОМУ І ЕКОЛОГІЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	84

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Бавзалук С.В. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ БОРЬБЫ С “ТЕНЕВОЙ” ЭКОНОМИКОЙ.....	88
Дьоменко С. В. ВИМАГАТЕЛЬСТВО ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	92
Гуля І. І. НАСИЛЬНИЦЬКА КОРИСЛИВА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ІІ СТРИМАННЯ	96
Медина Л. П. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІІ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	100

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС І КРИМІНАЛІСТИКА

Мальца Ю.М. ДЕФИНИЦИЯ СЛЕДСТВЕННОЙ СИТУАЦИИ КАК СИСТЕМЫ УСЛОВИЙ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИХ ОСОБЕННОСТИ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ.....	104
Миколенко О. М., Барбул О. СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ	109
Орлеан А.М. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ІСНУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ ТА БОРОТЬБА З ЦИМ ЯВИЩЕМ.....	114
Поплавський І.Г., Дрогобецька Н.О. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДНЮЧОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	118
АВТОРСЬКИЙ СКЛАД	124

**СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ
В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ**

Колективна монографія

Відповідальний редактор *Попцова Т.В.*

Технічний редактор *Бікеліс К.О.*

Згідно до друку 08.05.01. Підписано до друку 12.07.01

Формат 60x84 1/16. Спосіб друку - різнограф.

Умов. друк. арк. 8.0. Тираж 300 прим.

Видавництво "Наука і освіта"

м. Дніпропетровськ, вул. Столярова, 8, офіс 212

тел. (0562) 35-78-19